ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Kate Šikić Čubrić*
E-mail: kate@mbdb.hr
Muzej betinske drvene brodogradnje

Interpretacijski centar Brodogradilišta Filipi u Sukošanu: muzeološki koncept i izvedbeno rješenje

Sažetak

Rad predstavlja muzeološki i izvedbeni koncept interpretacijskog centra brodogradilišta Filipi u Sukošanu, razvijen kao dio projekta očuvanja i interpretacije tradicijske brodogradnje obitelji Filipi, unutar konteksta brodograđevne baštine sjeverne Dalmacije. Polazeći od razumijevanja brodogradnje kao složenog sustava znanja, vještina i društvenih odnosa, koncept se temelji na povezivanju materijalne i nematerijalne baštine kroz prostornu organizaciju, narativne cjeline i interaktivne sadržaje. Poseban naglasak stavljen je na ulogu obitelji Filipi kao nositelja kontinuiteta brodograditeljske tradicije te na interpretaciju *škvera* kao prostora u kojemu se istodobno odvijaju rad, prijenos znanja i svakodnevni život. U radu se prikazuje struktura interpretacijskih cjelina, korištenje izvorne građe, multimedijalnih i participativnih elemenata te razvoj edukativnih sadržaja usmjerenih na različite skupine posjetitelja. Projekt interpretacijskog centra razmatra se i u kontekstu suvremenih izazova očuvanja tradicijskih vještina, s posebnim osvrtom na potrebu njihova prijenosa kroz obrazovne i participativne modele.

Ključne riječi: tradicijska brodogradnja, brodogradilište Filipi, interpretacija baštine, muzeološki koncept, nematerijalna baština, škver

1. Uvod

Tradicijska brodogradnja predstavlja složen sustav znanja, vještina i društvenih odnosa koji se kroz generacije prenosio unutar obitelji i lokalnih zajednica. Taj sustav bio je usko vezan uz konkretan prostor djelovanja, ali i obilježen mobilnošću njegovih nositelja, što se osobito očituje u migracijama brodograditeljskih obitelji između pojedinih obalnih i otočnih sredina.

Brodogradilište Filipi u Sukošanu primjer je takvog kontinuiteta. Iako je na današnjoj lokaciji utemeljeno 1932. godine, njegovi korijeni sežu u betinsku brodograditeljsku

* *mag. ethnol*., ravnateljica i kustosica Muzeja betinske drvene brodogradnje, autorica muzeološke koncepcije Interpretacijskog centra Brodogradilišta Filipi u Sukošanu

tradiciju, a posredno i u korčulansko podrijetlo obitelji. Tijekom gotovo stoljeća djelovanja, *škver* Filipi razvio se u prepoznatljiv lokalni centar gradnje i održavanja drvenih brodova i servisnih djelatnosti, zadržavajući pritom ključne elemente tradicijske brodograditeljske prakse. U suvremenim okolnostima, obilježenima smanjenjem broja nositelja znanja i promjenama u tehnologiji gradnje, otvara se pitanje načina očuvanja i prijenosa ove baštine. Posebnu vrijednost u tom kontekstu imaju inicijative koje proizlaze iz same zajednice i izravnih nositelja znanja.

Projekt interpretacijskog centra brodogradilišta Filipi nastao je kao privatna inicijativa Ljube Zrilića, vlasnika brodogradilišta i nasljednika obiteljske brodograditeljske tradicije. Potaknut osobnim iskustvom odrastanja na *škveru* i sviješću o vrijednosti znanja koje se prenosi kroz praksu, Zrilić sa svojom obitelji pokreće projekt s ciljem očuvanja, razumijevanja i daljnjeg prenošenja tradicijske brodogradnje. Inicijativa proizlazi iz duboke povezanosti s obiteljskom baštinom i želje da se ona učini dostupnom široj javnosti, ali i novim generacijama.

Projekt je predstavljen na 2. konferenciji o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske u Betini 2025. godine. Autori projekta su Ljubo Zrilić kao nositelj inicijative, Marko Barišić i Mirna Vulin iz tvrtke Republic kao projektanti likovnog postava i interijera, dok je muzeološki koncept interpretacijskog centra izradila autorica ovoga rada.

2. Obitelj Filipi i kontinuitet brodograditeljske tradicije

Brodograditeljska obitelj Filipi potječe s otoka Korčule, odakle se sredinom 18. stoljeća preselila u Betinu na otoku Murteru, gdje su osnovali brodogradilište i postupno stekli ugled jedne od vodećih brodograditeljskih obitelji na području sjeverne Dalmacije.[1] Njihova djelatnost temeljila se na tradicijskom znanju i iskustvu koje se prenosilo unutar obitelji, ali i kroz širi društveni okvir *škvera* kao mjesta rada i života.

Početkom 20. stoljeća dolazi do krize u maloj drvenoj brodogradnji, uzrokovane širim društvenim promjenama, promjenama u tehnologiji i smanjenjem potrebe za drvenim plovilima. U tim okolnostima došlo je do migracija brodograditeljskih obitelji iz Betine prema drugim dijelovima Jadrana. Jedna grana obitelji Filipi, poznata kao Tošulovi, preselila se u Sukošan, gdje je 1932. godine Ante Filipi sa sinovima Šimom, Krstom i Ljubom osnovao novo brodogradilište.[2]

Prema obiteljskoj predaji, odabir lokacije budućeg *škvera* bio je rezultat praktičnog iskustva i poznavanja terena. Ante Filipi je, došavši na željenu lokaciju, bacio kamen

[1] Šikić Čubrić, K. (2017). *Prilog poznavanju betinske brodogradnje*, Murterski godišnjak, 15, str. 106.

[2] Brodogradilište Filipi, *Povijest brodogradilišta Filipi*, dostupno na: https://www.brodogradiliste-filipi.hr/povijest-brodogradili%C5%A1ta-filipi (pristupljeno: 7. 4. 2026.).

u more kako bi procijenio dubinu i karakter morskog dna te je, zadovoljan uvjetima, odlučio upravo na tom mjestu osnovati brodogradilište.[3]

Osim ove simbolične geste, odabir Sukošana bio je i strateški uvjetovan. Područje intenzivne pomorske komunikacije između kopna i otoka Ugljana i Pašmana, osobito u zoni Ždrelca, imalo je stalnu potrebu za gradnjom i održavanjem drvenih brodova. U vrijeme osnivanja brodogradilišta na tom području nije bilo većih i organiziranijih *škverova*, što je Filipijima omogućilo da se profiliraju kao važna referentna točka za lokalno stanovništvo i pomorce. U tom razdoblju još je jedna brodograditeljska obitelj iz Betine, obitelj Uroda, preselila u obližnji Biograd i tamo osnovala brodogradilište.

Slika 1. Brodogradilište Filipi u sukošanskom predjelu Ždralovac
Izvor: Brodogradilište Filipi

Prve generacije Filipijevih u Sukošanu održavale su stalnu povezanost s Betinom iz koje su potekli, a ta se veza, iako u izmijenjenim okolnostima, održala do danas. Kontinuitet brodograditeljske tradicije očituje se i u generacijskom prijenosu znanja unutar obitelji. Antini sinovi Šime i Ljubo radili su u brodogradilištu do kraja šezdesetih godina 20. stoljeća, odnosno do odlaska u mirovinu. Nakon toga prostor *škvera* bio je podijeljen na tri dijela. Brodograditeljsku tradiciju nastavili su do kraja devedesetih godina Šimini sinovi Zdenko i Velimir, održavajući kontinuitet rada *škvera*. Njima se pridružio i Ljubin zet Joso Zrilić. Brodogradilište danas vodi Ljubin unuk, Ljubo Zrilić.

[3] Isto

Povijest obitelji Filipi jasno pokazuje kako se tradicijska brodogradnja održava kroz kontinuirani prijenos znanja, ali i kroz prilagodbu novim prostornim i gospodarskim okolnostima. Upravo je ta povezanost obiteljske tradicije, migracija i lokalnog konteksta temelj za razumijevanje razvoja brodogradilišta u Sukošanu.

3. Graditeljska baština *škvera*

Posebno je zanimljiva sama zgrada u kojoj se *škver* nalazi, kao rijedak primjer integralnog radno-živućeg prostora. Prije izgradnje objekta, 20-tih godina 20. stoljeća, bilo je potrebno nasuti teren na koji će se brodogradilište smjestiti. Nasipavanje se izvodilo ručno, radom članova obitelji uz pomoć mještana koji su dolazili raditi za nadnicu, pri čemu se kamen prenosio u drvenim *škipima*[4]. Tijekom tog razdoblja obitelj je boravila u privremenoj baraci.

Građevinska dozvola za brodogradilište sa stambeno-poslovnom funkcijom bila je ishođena u skladu s važećim propisima, a kompleks je obuhvaćao sve ključne elemente potrebne za rad *škvera*, uključujući navoze i *jarulu* za močenje drvene građe. Takva prostorna organizacija omogućila je istodobno odvijanje radnih i životnih aktivnosti unutar istoga prostora.

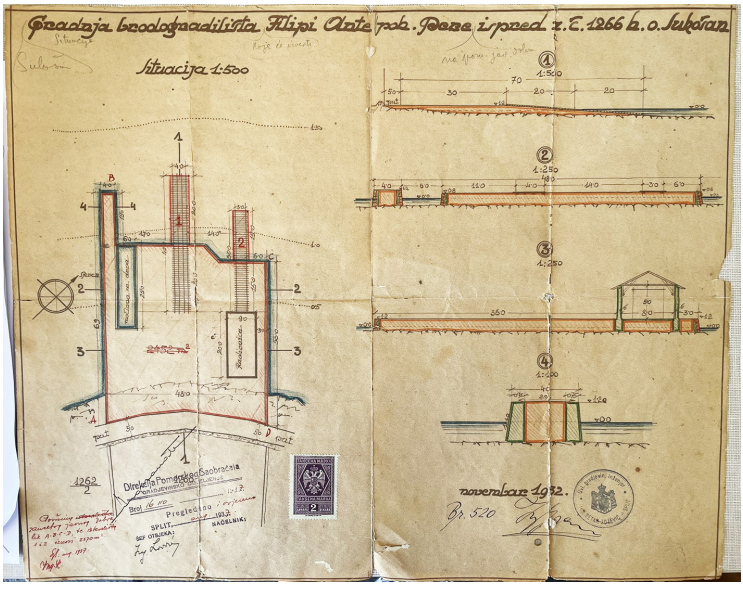

Slika 2. Građevinska dozvola za gradnju brodogradilišta iz 1932. godine
Izvor: Brodogradilište Filipi

[4] *Škip* - drveno ili metalno korito za nošenje kamenja, zemlje i raznih materijala

Posebnost brodogradilišta očitovala se u kontinuitetu te funkcije, koja se održala do danas. Prostor *škvera* zadržao je stambeno-poslovni karakter, pri čemu se u jednom dijelu odvija brodograditeljska i servisna djelatnost, dok se u drugom dijelu prostora živi. Zgrada se nalazi u predjelu Ždralovac i svojom veličinom i funkcijom dominira okolnim prostorom. Arhitektonski element velikog radioničkog otvora namijenjenog prolazu brodova i većih konstrukcija, karakterističan za tradicijska brodogradilišta, očuvao se i u suvremenom razdoblju, omogućujući nesmetan izlaz brodova iz radionice.

Brodogradilište je u novije vrijeme steklo koncesiju na razdoblje od dvadeset godina te je započelo s ulaganjima u infrastrukturno unaprjeđenje prostora i poslovanja. Upravo u tom trenutku daljnjeg razvoja javila se potreba za sustavnim očuvanjem i interpretacijom brodograditeljske baštine, koja se u *škveru* kontinuirano stvarala i prenosila.

S obzirom na to da vrijednost brodogradilišta Filipi nije samo materijalna, nego se ponajprije održava u znanju, praksama i načinu života koji su se u njemu razvijali, postalo je jasno da je potrebno osmisliti model koji će omogućiti njihovo razumijevanje i prijenos. Iz te potrebe proizašla je inicijativa za uspostavu interpretacijskog centra, kao prostora u kojemu se brodogradilište ne promatra samo kao radni pogon, nego kao složeni baštinski sustav.

4. Interpretacijski koncept i izvedbeno rješenje

Interpretacijski centar brodogradilišta Filipi oblikovan je u skladu s načinom na koji *škver* djeluje. Postav ne funkcionira kao izdvojena muzejska cjelina, već je izravno vezan uz postojeći radni prostor i način na koji se u njemu odvija svakodnevni život i rad.

Osnovna organizacija postava temelji se na podjeli na dvije razine koje imaju različite uloge. Prizemlje zadržava funkciju aktivnog brodogradilišta, dok je kat oblikovan kao interpretacijski prostor. Takva podjela omogućuje istodobno postojanje rada i njegove interpretacije, bez međusobnog isključivanja.

U prizemlju se nalazi stvarni radni prostor *škvera*, s alatima, materijalima i stvarnim brodovima u različitim fazama gradnje ili popravka. Intervencije u tom prostoru svedene su na minimum, kako bi se očuvala njegova funkcionalnost i izvornost. Interpretacija je prisutna kroz elemente poput grafičkih prikaza i mobilne vitrine koja donosi osnovni kontekst tradicijske brodogradnje sjeverne Dalmacije. U vitrini su izloženi alati, fotografije i grafike, a njezina pokretljivost omogućuje da se sadržaj koristi i izvan prostora *škvera*, osobito u edukativne svrhe.

Kat je zamišljen kao prostor u kojem se rad *škvera* interpretira i kontekstualizira. Funkcionira kao muzejski postav, ali je vizualno i prostorno neprekidno povezan s prizemljem. Otvori i pogledi prema dolje omogućuju posjetiteljima da istodobno

prate interpretacijski sadržaj i stvarni rad koji se odvija u prostoru ispod. Upravo taj odnos između promatranja i razumijevanja ključan je za cjelokupni doživljaj postava, povezujući proces rada s njegovim tumačenjem u jedinstveno iskustvo.

Kretanje posjetitelja osmišljeno je kao postupno upoznavanje s temom. U uvodnom dijelu postava u prizemlju posjetiteljima se pruža širi pregled tradicijske brodogradnje sjeverne Dalmacije, s naglaskom na tipove plovila i njihovu rasprostranjenost. Time se stvara osnovni okvir za razumijevanje lokalnog konteksta.

Daljnji dijelovi postava na katu usmjereni su na brodogradilište Filipi. Kroz fotografije, dokumente i predmete prikazuje se povijesni razvoj *škvera*, njegovo prostorno oblikovanje i način rada. Posebna pažnja posvećena je graditeljskoj strukturi i organizaciji prostora, uključujući navoze, radionicu i *jarulu*, kao i odnosu između radnog i stambenog dijela.

Jedan od središnjih elemenata postava je prikaz procesa gradnje broda. Posjetitelja se vodi kroz pojedine faze, od narudžbe i izrade nacrta, preko odabira i obrade drva, do same gradnje, opremanja i porinuća. Taj proces nije prikazan kao niz izdvojenih tehničkih koraka, već kao kontinuirani tijek rada u kojemu sudjeluju različiti članovi zajednice.

Poseban segment postava posvećen je svakodnevnom životu na *škveru*. Kroz fotografije, osobne predmete i audiovizualne sadržaje prikazuje se život obitelji u prostoru u kojemu se istodobno i radi i živi. Igrano-dokumentarni film rekonstruira iskustvo odrastanja u takvom okruženju, čime se posjetitelju približava *škver* kao mjesto rada, ali i kao prostor društvenih odnosa.

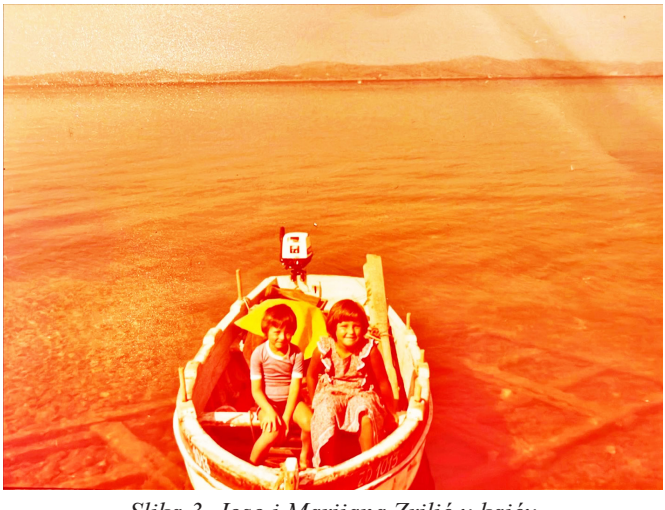

Slika 3. Joso i Marijana Zrilić u kaiću
Izvor: Brodogradilište Filipi

Interaktivni elementi dodatno uključuju posjetitelja u postav. Digitalne aplikacije i simulacije omogućuju razumijevanje pojedinih brodograditeljskih vještina, poput oblikovanja trupa, kalafatanja ili upravljanja jedrom. Time se posjetitelj iz pasivnog promatrača pretvara u aktivnog sudionika, koji kroz iskustvo lakše razumije složenost procesa.

Oblikovanje postava temelji se na jednostavnim i funkcionalnim rješenjima. Materijali i elementi opreme usklađeni su s ambijentom *škvera* i ne narušavaju njegov radni karakter. Postav je prilagođen prostoru, a ne obrnuto, što omogućuje njegovo dugoročno održavanje bez ometanja osnovne djelatnosti brodogradilišta.

Interpretacijski centar brodogradilišta Filipi funkcionira kao produžetak postojećeg prostora i njegove svakodnevice. Vrijednost postava proizlazi iz stalnog odnosa između onoga što se prikazuje i onoga što se u prostoru zaista događa, čime se brodogradnja ne prikazuje kao prošlost, nego kao aktivna i živa praksa.

Slika 4. Proslava 90. godišnjice postojanja Brodogradilišta Filipi, autorica Kristina Ugrinić

5. Brodogradilište za budućnost

Završni dio postava usmjeren je na suvremeno djelovanje brodogradilišta Filipi i njegove razvojne smjerove u kontekstu današnjih društvenih i gospodarskih okolnosti. U središtu interpretacije nalazi se pitanje kako tradicijski *škver* opstaje i prilagođava se u 21. stoljeću, zadržavajući pritom kontinuitet znanja i identiteta.

Pod vodstvom Ljube Zrilića brodogradilište se aktivno uključuje u lokalnu zajednicu kroz različite oblike suradnje i edukacije. *Škver* se otvara prema javnosti organizacijom posjeta za djecu i škole, radionicama i aktivnostima poput jedrenja ili veslanja u obiteljskoj gajeti, čime se tradicijska brodogradnja i povezana pomorska baština približavaju novim generacijama i prenose izvan okvira obiteljskog nasljeđa.

Istodobno se brodogradilište prilagođava suvremenim tržišnim uvjetima i tehnološkim promjenama. Uz gradnju i održavanje drvenih brodova, uvodi se rad s novim materijalima, uključujući plastiku te se primjenjuju ekološki prihvatljiviji postupci i tehnologije. Važan aspekt predstavlja i prijenos znanja na radnike koji dolaze izvan lokalne zajednice, čime se tradicijske vještine prenose u novim društvenim okolnostima i šire izvan izvornog kulturnog okvira.

Slika 5. Edukativno vođenje kroz brodogradilište
Izvor: Brodogradilište Filipi

Interpretacija se temelji na spoju izvorne građe i dokumentarnih materijala. Izloženi su predmeti, fotografije i službeni dokumenti koji svjedoče o suvremenim aktivnostima i priznanjima brodogradilišta, uključujući nagrade i rješenja nadležnih institucija. Posebno mjesto zauzima knjiga velikog formata koja funkcionira kao svojevrsni dnevnik *škvera*, u koji se kontinuirano bilježe novinski članci, dokumenti i zapisi o

radu. Takav pristup omogućuje da se suvremena povijest ne prikazuje kao završena, nego kao proces koji se i dalje odvija.

Prikaz je dodatno upotpunjen modelom novog *škvera* koji donosi uvid u planirani prostorni razvoj i buduću organizaciju brodogradilišta.

Ovaj završni segment postava naglašava da brodogradilište Filipi nije samo predmet interpretacije, nego aktivan i prilagodljiv sustav. Tradicijska brodogradnja ovdje se ne promatra kao zatvoreno poglavlje prošlosti, već kao praksa koja se nastavlja, mijenja i traži svoje mjesto u suvremenom svijetu.

Među izdvojenim interpretacijskim elementima nalaze se barjaci baštine, namijenjeni vlasnicima brodova koji su i danas u plovidbi, kao znak priznanja i poticaj za njihovo očuvanje. U postavu je prisutan i *wall of fame* s prikazom triju najznačajnijih brodova izgrađenih u ovom *škveru*.

6. Zaključak

Interpretacijski centar brodogradilišta Filipi pokazuje kako se tradicijska brodogradnja može interpretirati unutar prostora u kojemu se i dalje aktivno odvija. Postav je razvijen iz postojećeg konteksta i u stalnom je odnosu s radom *škvera*, čime se omogućuje razumijevanje brodogradnje kroz stvarno iskustvo, a ne samo kroz izdvojene muzejske sadržaje.

Vrijednost ovog pristupa leži u povezivanju materijalne i nematerijalne baštine, ali i u činjenici da interpretacija ne zamjenjuje praksu, nego je prati i nadopunjuje. Time se otvara mogućnost promišljanja muzeoloških modela u kojima baština nije odvojena od svakodnevnog života, nego iz njega proizlazi.

Primjer brodogradilišta Filipi pokazuje kako inicijative koje dolaze od samih nositelja znanja mogu rezultirati održivim modelima očuvanja i prijenosa tradicijskih vještina. U tom smislu, interpretacijski centar djeluje kao mjesto prezentacije, a ujedno i kao aktivan alat u procesu njihova daljnjeg razvoja i prenošenja.

Literatura

1. Šikić Čubrić, K. (2017). Prilog poznavanju betinske brodogradnje. *Murterski godišnjak*, 15, str. 103.-116.
2. Brodogradilište Filipi (2026). Povijest brodogradilišta Filipi. Dostupno na: https://www.brodogradiliste-filipi.hr/povijest-brodogradili%C5%A1ta-filipi (pristupljeno: 7.4.2026.).

ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Kate Šikić Čubrić
E-mail: kate@mbdb.hr
Betina Museum of Wooden Shipbuilding

Filipi Shipyard Interpretation Centre in Sukošan: Museological Concept and Implementation

Abstract

This paper presents the museological and operational concept for the Filipi Shipyard Interpretation Centre in Sukošan, developed as part of a project aimed at preserving and interpreting the Filipi family's traditional shipbuilding practices within the broader context of northern Dalmatia's shipbuilding heritage. Conceiving shipbuilding as a complex system of knowledge, skills, and social relationships, the concept brings together tangible and intangible heritage through spatial design, thematic narratives, and interactive forms. Particular emphasis is placed on the role of the Filipi family in maintaining the continuity of the shipbuilding tradition and on interpreting the shipyard as a living space in which work, knowledge transfer, and daily life are closely intertwined. The paper outlines the structure of the interpretive themes, the use of primary sources, multimedia and participatory elements, and the development of educational content tailored to different visitor groups. The project is also considered in the context of contemporary challenges associated with the preservation of traditional skills, with particular emphasis on their transmission to future generations through educational and participatory approaches.

Keywords: traditional shipbuilding, Filipi Shipyard, heritage interpretation, museological concept, intangible heritage, shipyard